

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania U. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
o rentę socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 7 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 1003/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 7 grudnia 2021 r. oddalił apelację wnioskodawczynie U. L. od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa — Praga w Warszawie z dnia 23 lipca 2020 r. oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie z dnia 16 maja 2018 r. odmawiającej wnioskodawczynie przyznania prawa do renty socjalnej.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że przeprowadzone w sprawie opinie biegłych specjalistów z zakresu laryngologii, gastrologii i okulistyki jednoznacznie wskazują, że schorzenia wnioskodawczynie, ur. 25 września 1941 r., powodujące u niej obecnie całkowitą niezdolność do pracy, nie powstały w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 240), a więc nie została spełniona przesłanka konieczna do przyznania renty socjalnej. Sąd Apelacyjny,

podobnie jak Sąd Okręgowy, uznał, że sporządzona w postępowaniu pierwszoinstancyjnym opinia biegłego gastroenterologa stanowiła pełny i wiarygodny dowód w sprawie. Biegły zwrócił uwagę na brak dokumentacji medycznej z leczenia ewentualnych chorób gastrologicznych przed 1998 r. oraz że występujące obecnie schorzenia nie powodują u wnioskodawczynie całkowitej niezdolności do pracy, która wywołana jest schorzeniami innej natury. Dopatrywanie się przez wnioskodawczynię związku jej chorób gastrologicznych z przyjmowaniem leków związanych ze schorzeniami laryngologicznymi i domaganie się badania tej okoliczności w drodze dopuszczania dowodów z opinii kolejnych biegłych specjalistów z zakresu gastrologii czy farmakologii jest nieuzasadnione w świetle art. 4 ustawy o rencie socjalnej. Zgodnie z tym przepisem dla nabycia prawa do renty socjalnej wnioskodawczynie powinna dowodzić, że jest całkowicie niezdolna do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole przed ukończeniem 25-tego roku życia, a nie jak to czyni - w związku z chorobami, na które zapadła prawdopodobnie po 50 roku życia.

Z tych samych przyczyn, zdaniem Sądu Apelacyjnego, brak było podstaw do uwzględnienia zgłoszonego na etapie postępowania apelacyjnego wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza specjalisty z zakresu medycyny pracy. Opinie sporządzone w sprawie przez dotychczas opiniującą biegłą z zakresu otolaryngologii (główna i uzupełniające), co do których biegła złożyła dodatkowo wyjaśnienia przed Sądem Apelacyjnym, były miarodajnymi i wystarczająco wnikliwymi dowodami w sprawie, nie wymagającymi weryfikacji w drodze dopuszczenia dowodu z opinii lekarza specjalisty z zakresu medycyny pracy.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że powołani dotychczas w sprawie biegli - ze specjalności odpowiadających schorzeniom wnioskodawczynie - wyjaśnili podstawowe aspekty niezdolności wnioskodawczynie do pracy i jej stopnia oraz źródła i czasu jej powstania, uzasadniając swoje stanowisko w przekonujący sposób w oparciu o pełną dostępną dokumentację dotyczącą diagnostyki i leczenia wnioskodawczynie. Przeprowadzone w sprawie dowody z opinii biegłych lekarzy specjalistów pozwoliły zatem na dokonanie prawidłowych ustaleń faktycznych w sprawie, zaś wnioskodawczynie nie umotywowwała w sposób wiarygodny

zgłoszonych zarzutów oraz nie wykazała wadliwości oceny dokonanej przez biegłych. Ponadto, w ocenie Sądu Apelacyjnego, opinii niezależnego biegłego sądowego lekarza specjalisty i postawionych w nich wniosków orzecznich nie można procesowo dezawuować zeznaniami w charakterze świadka lekarza leczącego wnioskodawczynię na schorzenia laryngologiczne. Z tych przyczyn, nieuwzględnienie (ponowione także w apelacji) wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka prof. dr hab. K. N. „celem wykazania faktu, że w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed 18 rokiem lub w trakcie nauki w szkole wnioskodawczyni jest obecnie osobą całkowicie niezdolną do pracy z powodu schorzeń z zakresu laryngologii” - było zasadne. Z tych samych przyczyn nie zasługiwały na uwzględnienie wnioski dowodowe: o przesłuchanie w charakterze świadka męża wnioskodawczyni „celem potwierdzenia faktu, że jest ona trwale całkowicie niezdolna do pracy i ma to związek z naruszeniem jej sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia” oraz o przesłuchanie wnioskodawczyni w charakterze strony „celem oceny stopnia jej niezdolności do pracy z uwzględnieniem okoliczności natury medycznej i pozamedycznej, a także daty powstania jej niezdolności do pracy”. Tym samym w opisanym stanie sprawy wobec niezasadności wniosków dowodowych prawidłowe było rozpoznanie sprawy przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym.

Wnioskodawczyni w całości zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, wnosząc o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku, jak również poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., zarzucono naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: 1) art. 378 § 1 k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., przez oddalenie apelacji skarżącej, mimo że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji było dotknięte nieważnością z uwagi na obrazę art. 148¹ § 1 k.p.c. i art. 224 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., polegającą na wydaniu na posiedzeniu niejawnym postanowienia o oddaleniu wniosków dowodowych w dniu wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym (tj. 23 lipca 2020 r.), a więc bez uprzedniego doręczenia

skarżącej tego postanowienia, co uniemożliwiło jej wypowiedzenie się w trybie art. 224 § 1 *in fine* k.p.c. i pozbawiło możliwości obrony swoich praw, mając istotny wpływ na wynik sprawy; 2) art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 148¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 224 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., polegające na niewzięciu pod uwagę z urzędu nieważności postępowania, polegającej na pozbawieniu skarżącej możliwości obrony swoich praw w związku z wydaniem przez Sąd pierwszej instancji orzeczenia na posiedzeniu niejawnym, a jednocześnie w tym samym dniu, przed wydaniem wyroku, negatywnym rozpoznaniem wniosków dowodowych zgłoszonych przez skarżącą, co uniemożliwiało jej ustosunkowanie się do stanowiska Sądu pierwszej instancji w przedmiocie oddalenia wniosków dowodowych i zgłoszenie zarzutów w trybie art. 162 k.p.c.; 3) art. 380 k.p.c. w związku z art. 241 k.p.c. w związku z art. 224 § 1 k.p.c. i art. 227 k.p.c. w związku z art. 205¹² § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c., polegające na: - nierozpoznaniu postanowienia Sądu pierwszej instancji z dnia 23 lipca 2020 r. o pominięciu wniosków dowodowych skarżącej i odniesienie się do nich dopiero w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku, a tym samym uniemożliwienie jej wypowiedzenia się w tym zakresie w trybie art. 224 § 1 k.p.c., a co za tym idzie zaniechanie uzupełnienia postępowania dowodowego o niewyjaśnione okoliczności, - oddaleniu wniosków dowodowych skarżącej o dopuszczenie dowodów z opinii biegłego lekarza z zakresu medycyny pracy, farmakologii i chemii leków, co spowodowało wydanie rozstrzygnięcia mimo niewyjaśnienia faktów i okoliczności o istotnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, gdyż wydane w sprawie opinie pisemne są niespójne z ustną opinią biegłej i w istotnym zakresie ze sobą sprzeczne, - nierozpoznaniu wszystkich zarzutów apelacji; 4) art. 382 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c., przez zaniechanie dalszego wyjaśnienia sprzecznych i niespójnych stanowisk biegłej otolaryngolog dr n.med. E. D. wyrażonych w opiniach pisemnych i ustnej, jak również zaniechanie wyjaśnienia przy pomocy chociażby biegłego z zakresu medycyny pracy etiologii schorzeń skarżącej (z zakresu laryngologii, okulistyki, gastrologii), momentu ich powstania, przebiegu procesu chorobowego, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych schorzeń, ich wzajemnych powiązań i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na nieważność postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c., zachodzącej w toku całego postępowania, przez pozbawienie skarżącej możliwości obrony swoich praw wskutek wydania przez Sąd Okręgowy na posiedzeniu niejawnym postanowienia o oddaleniu wniosków dowodowych skarżącej w tym samym dniu, w którym następnie wydano wyrok na posiedzeniu niejawnym (tj. 23 lipca 2020 r.), bez uprzedniego doręczenia tego postanowienia skarżącej, co uniemożliwiło jej wypowiedzenie się w trybie art. 224 § 1 *in fine* k.p.c. przed Sądem pierwszej instancji, a jednocześnie przez nierozpoznanie tego postanowienia przez Sąd drugiej instancji w trybie art. 380 k.p.c., a tym samym uniemożliwienie skarżącej wypowiedzenie się w trybie art. 224 § 1 k.p.c. również w postępowaniu apelacyjnym.

Powyższe prowadzi do konstatacji, że skarżąca została pozbawiona możliwości obrony swoich praw zarówno w toku postępowania przed Sądem pierwszej, jak i drugiej instancji, gdyż nie tylko pominięto szereg istotnych zgłoszonych przez nią i jej pełnomocnika wniosków dowodowych, jak również zrezygnowano z przesłuchania jej w charakterze strony postępowania, opierając rozstrzygnięcie w tej sprawie w zasadzie głównie na opiniach biegłej otolaryngolog dr n.med. E. D. pisemnych oraz ustnej, które są ze sobą w pewnych zakresach sprzeczne i rodzą istotne wątpliwości dotychczas nierozstrzygnięte przez Sądy orzekające.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o

tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.), mającej miejsce zarówno przed Sądem pierwszej instancji, jak i Sądem drugiej instancji z uwagi na pozbawienie skarżącej możliwości obrony swoich praw.

W judykaturze Sądu Najwyższego zdecydowanie przeważa stanowisko, że nieważność postępowania nieuwzględniona przez sąd drugiej instancji z urzędu lub na zarzut strony stanowi uzasadnioną podstawę skargi tylko wtedy, gdy miała znaczenie dla wyniku sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998 nr 5, poz. 81; z dnia 10 lutego 1998 r., II CKN 600/97, OSP 1999 nr 3, s. 58; z dnia 18 stycznia 2005 r., II PK 151/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 262; z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 27; z dnia 8 maja 2007, II PK 297/06, M. Prawn. 2007 nr 11, s. 587; z dnia 22 lutego 2011 r., II UK 290/10, LEX nr 817531; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 11/11, LEX nr 1043978). Stosownie bowiem do art. 398¹ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje od prawomocnego wyroku wydanego przez sąd drugiej instancji. Stąd w postępowaniu kasacyjnym zarzut nieważności może dotyczyć bezpośrednio tylko postępowania przed sądem drugiej instancji. Tym samym wyłączone jest bezpośrednie badanie w postępowaniu kasacyjnym naruszenia przepisów postępowania przez sąd pierwszej instancji, w tym prowadzących do nieważności postępowania. Kwestia ta może podlegać badaniu i rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jedynie pośrednio, przez przytoczenie przez skarżącego w ramach drugiej podstawy z art. 398³ § 1 k.p.c. stosownego zarzutu naruszenia przez sąd odwoławczy art. 378 § 1 lub art. 386 § 2 k.p.c. i wykazania, że to uchybienie sądu drugiej instancji mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. O ile skarżąca przytacza w podstawach skargi kasacyjnej zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c., to argumentacja tego zarzutu nie daje podstaw do przyjęcia, aby zarzucane uchybienie miało istotny wpływ na wynik rozpoznawanej sprawy. Polega ona na stwierdzeniu, że postanowienie dowodowe zostało wydane przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym tego samego dnia co wydanie wyroku, co nastąpiło zgodnie z art. 148¹ § 1 k.p.c., ale

uniemożliwiło skarżącej odniesienie się do tego postanowienia dowodowego, a tym samym uniemożliwiło jej złożenie zastrzeżeń.

Przypomnieć trzeba, że skarżąca złożyła w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji wnioski dowodowe w pismach procesowych z dnia 17 kwietnia 2019 r. (k. 188), które zmodyfikowała pismem z dnia 16 lipca 2019 r. (k. 211) i z dnia 5 listopada 2019 r. (k. 234) m.in. o dopuszczenie dowodów z dokumentów, z przesłuchania świadków, w tym męża skarżącej i prof. dr hab. K.N., jak też biegłej otolaryngolog dr n.med. E. D. w celu złożenia ustnego wyjaśnienia sporządzonych przez tą biegłą opinii głównej z dnia 24 października 2019 r. i uzupełniającej z dnia 3 marca 2019 r. Wnioski te zostały pominięte postanowieniem Sądu pierwszej instancji z dnia 23 lipca 2020 r., wydanym na tym samym posiedzeniu niejawnym, na którym Sąd ten wydał wyrok rozstrzygający sprawę w pierwszej instancji. W treści uzasadnienia wyroku z dnia 23 lipca 2020 r. Sąd Okręgowy podał przyczyny pominięcia tych wniosków wskazując, że opinie powołanych w sprawie biegłych pozwalają na podjęcie rozstrzygnięcia, a „dalsze zastrzeżenia ubezpieczonej co do opinii biegłych zgłaszane w kolejnych pismach procesowych stanowiły jedynie polemikę z prawidłowymi ustaleniami dokonanymi przez biegłych, z którymi Sąd w pełni się zgodził”. W apelacji od tego wyroku skarżąca (przy okazji zarzutu naruszenia art. 227 k.p.c. w związku z art. 205¹² § 2 k.p.c. w związku z art. 235² § 1 pkt 3 i 5 k.p.c. w związku z art. 299 k.p.c.) zaskarżyła pominięcie zgłoszonych wniosków dowodowych, jak też złożyła ponownie wnioski o przeprowadzenie dowodów pominiętych przez Sąd pierwszej instancji. Nie budzi przy tym wątpliwości, że po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469) postanowienie takie może być wydane przez sąd na posiedzeniu niejawnym. Rozpoznając apelację, Sąd Apelacyjny dopuścił wnioskowany przez skarżącą dowód z ustnych wyjaśnień biegłej dr E. D., tak do opinii głównej, jak i opinii uzupełniających, sporządzonych przed Sądem pierwszej instancji, który to dowód został pominięty przez Sąd pierwszej instancji. W ustnych wyjaśnieniach biegła na rozprawie apelacyjnej poparła wnioski płynące ze sporządzonych wcześniej opinii. Natomiast co do pozostałych wniosków dowodowych - oddalonych postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 23 lipca 2020

r. - Sąd Apelacyjny odniósł się, co zauważa skarżąca, w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, wskazując między innymi, że opinii niezależnego biegłego sądowego lekarza specjalisty i postawionych w nich wniosków orzeczniczych, nie można procesowo dezawuować zeznaniami w charakterze świadka lekarza leczącego skarżącą.

Utrwalony jest pogląd, że pozbawienie strony możliwości obrony swoich praw nie dotyczy sytuacji, w której sąd pomija środki dowodowe zgłaszane przez stronę, uznając, że materiał dowodowy zebrany jest wystarczający do rozstrzygnięcia sprawy. Tak więc ocena w tym zakresie odnosi się do stosowania przepisów o postępowaniu dowodowym i nie składa się na przesłankę nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c. Nieuwzględnienie przez sąd wniosków dowodowych strony nie stanowi więc pozbawienia możliwości obrony praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. W przepisie tym chodzi jedynie o takie sytuacje, w których na skutek wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, strona nie mogła brać i faktycznie nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego istotnej części, nie zaś o nawet bezpodstawne nieuwzględnienie wniosków dowodowych strony (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2014 r., II PK 256/12, LEX nr 1448393). Również niedopełnienie obowiązku procesowego odniesienia się przez sąd do wniosków dowodowych stanowi naruszenie art. 236 k.p.c., ale nie jest z reguły uchybieniem mogącym mieć wpływ na wynik sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2019 r., V CSK 238/18, LEX nr 2678298 i powołane tam orzeczenia). Niewydanie przez Sąd Apelacyjny postanowienia o pominięciu dowodu nie składa się zatem na przesłankę nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c., a uchybienie zarzucane Sądowi pierwszej instancji z uwagi na prowadzone przez Sąd Apelacyjny postępowanie dowodowe nie było uchybieniem, które wpłynęło na wynik sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2000 r., IV CSK 478/00, LEX nr 52795 czy z dnia 19 marca 2021 r., V CSKP 20/21, LEX nr 3159988). Należy przy tym nadmienić, że powołania innego biegłego nie uzasadnia samo niezadowolenie strony ze złożonej przez biegłego opinii. Sąd Najwyższy wielokrotnie prezentował stanowisko, iż wówczas pominięcie dowodu z opinii kolejnych biegłych jest prawidłowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 317/02, LEX nr 80471 czy z dnia 8 października 2013 r., III UK 128/12, LEX nr 1619370 i powołane tam orzeczenia).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.